

Sygn. akt III KK 308/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Grubba (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Jan Bogdan Rychlicki (sprawozdawca)

Protokolant Teresa Jarosławska

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Krzysztofa Parchimowicza,
w sprawie **J. N., M. J. F., E. O. i S. U.**

uniewinnionych od popełnienia czynu z art. 286 § 1 k.k. i innych

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 27 marca 2013 r.,

kasacji, wniesionej przez prokuratora na niekorzyść

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 6 czerwca 2012 r.,

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w O.

z dnia 6 lutego 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.**

UZASADNIENIE

Prokurator oskarżył J. N. o to, że:

„ w okresie od dnia 26 października 1999 r. do grudnia 1999 r. w O. będąc upoważniony przez „I. C.” sp. z o.o., działając w krótkich odstępach czasu z góry powziętym zamiarem, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wspólnie i w

porozumieniu z innymi osobami posługując się „dowodami dostaw” poświadczającymi nieprawdę co do wagi i okresu dostaw oraz parametrów pszenicy stwierdzającymi dostarczenie jej przez producentów W. K., D. S. oraz M. S. do magazynu w S., K. i P., pomimo, iż pszenica nie została w tym czasie do magazynu dostarczona, to jest – co do okoliczności mających znaczenie prawne dla uzyskania dopłaty z Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. i dopłat do oprocentowania kredytu preferencyjnego ze środków Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w wysokości co najmniej 823.051,37 zł, z tytułu dopłat do skupu interwencyjnego zboża i dopłat do oprocentowania kredytu preferencyjnego, za pomocą wprowadzenia w błąd pracowników Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. i Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie, czym działał na szkodę Skarbu Państwa, reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. i Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie,

tj. o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k., art. 273 k.k., art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i w zw. z art. 12 k.k.”,

M. J. F. o to, że:

„ w okresie od dnia 28 października do dnia 30 października 1999 r. w S., będąc dyrektorem zatrudnionym w „I. C.” sp. z o.o., w krótkich odstępach czasu, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, będąc osobą uprawnioną do wystawienia dokumentu, nakłonił E. O. do podpisania dowodów dostawy stwierdzających dostarczenie pszenicy przez producentów W. K. i D. S. do magazynu w S. pomimo, iż pszenica nie została w tym czasie do magazynu dostarczona, przez co poświadczyl nieprawdę co do wagi i okresu dostaw oraz parametrów dostarczonej pszenicy, to jest, co do okoliczności mających znaczenie prawne dla uzyskania dopłaty z Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O., przez co pomógł innym osobom w doprowadzeniu do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, z uwagi na wykorzystanie wymienionych dowodów dostaw do wprowadzenia w błąd pracowników Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. i wypłacenie na podstawie tych dokumentów kwoty w wysokości 217.552,50 zł, z tytułu dopłat do skupu interwencyjnego zboża, działając w ten sposób na szkodę Skarbu Państwa reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O.,

tj. o przestępstwo z art. 18 § 2 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k., art. 297 § 1 k.k., art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i w zw. z art. 12 k.k.,

E. O. o to, że:

„w okresie od dnia 28 października 1999 r. do dnia 30 października 1999 r. w S. będąc magazynierem zatrudnionym w „I. C.” sp. z o.o., działając w krótkich odstępach czasu z góry powziętym zamiarem, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, będąc osobą uprawnioną do wystawienia dowodów dostaw, podpisał dowody dostawy stwierdzające dostarczenie pszenicy przez producentów W. K. i D. S. do magazynu w S., pomimo, że pszenica nie została w tym czasie do magazynu dostarczona, przez co poświadczył nieprawdę co do wagi i okresu dostaw oraz parametrów dostarczonej pszenicy, to jest co do okoliczności mających znaczenie prawne dla uzyskania dopłaty z Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O., przez co pomógł innym osobom w doprowadzeniu do niekorzystnego rozporządzenia mieniem z uwagi na wykorzystanie wymienionych dowodów dostaw do wprowadzenia w błąd pracowników Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. i wypłacenie na podstawie tych dokumentów kwoty: 217.552,50 zł, z tytułu dopłat do skupu interwencyjnego zboża, działając w ten sposób na szkodę Skarbu Państwa, reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O.,

tj. o przestępstwo z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k., z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.,

S. U. o to, że:

„ w okresie od dnia 28 października 1999 r. do dnia 30 października 1999 r. w K., będąc magazynierem zatrudnionym w „I. C.” sp. z o.o., działając w krótkich odstępach czasu, z góry powziętym zamiarem, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, będąc osobą uprawnioną do wystawienia dowodów dostaw podpisał dowody dostawy stwierdzające dostarczenie pszenicy przez producentów M. S. do magazynu w K., pomimo, iż pszenica nie została w tym czasie do magazynu dostarczona, przez co poświadczył nieprawdę co do wagi i okresu dostaw oraz parametrów dostarczonej pszenicy, to jest co do okoliczności mających znaczenie prawne dla uzyskania dopłaty z Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O., przez co pomógł innym osobom w doprowadzeniu do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, z uwagi na wykorzystanie wymienionych dowodów

dostaw do wprowadzenia w błąd pracowników Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. i wypłacenie na podstawie tych dokumentów kwoty 57.690 zł, z tytułu dopłat do skupu interwencyjnego zboża, działając w ten sposób na szkodę Skarbu Państwa reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O.,

tj. o przestępstwo z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k., z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.”

Sąd Okręgowy w O. wyrokiem z dnia 6 lutego 2012 r.

I. W ramach zarzutu z pkt. I a/o uznał oskarżonego J. N. za winnego tego, że w okresie od 20 września 1999 r. do czerwca 2000 r. w O. działając w krótkich odstępach czasu z góry powziętym zamiarem, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami poprzez wprowadzenie w błąd pracowników Agencji Rynku Rolnego w Warszawie Terenowy Oddział w O. i pracowników Banku Regionalnego w O. w ten sposób, że posłużył się stwierdzającymi nieprawdę dowodami dostaw pszenicy, w których wskazano jej dostarczenie przez producentów M. S., D. S. i W. K. do magazynów w S., K. i P. podczas gdy w rzeczywistości producentem rolnym, na podstawie umowy dzierżawy zawartej pomiędzy m.in. M. S., D. S. i W. K. w dniu 1.01.1999 r., a „I. C.” sp. z o.o. była ta spółka, która to spółka była jednocześnie podmiotem skupującym tę pszenicę, co było niezgodne z zasadami skupu określonymi przez Agencję Rynku Rolnego na rok 1999 oraz umową zawartą przez „I. C.” sp. z o.o. z Agencją Rynku Rolnego w dniu 2.09.1999 r. Nr ... na skup zboża ze zbiorów w 1999 r. oraz ustawą z dnia 5.01.1995 r. o dopłatach do oprocentowania niektórych kredytów bankowych (Dz. U. 95.13.60 ze zm.) i rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 lutego 1995 r. w sprawie szczegółowych zasad, zakresu i trybu udzielania dopłat do oprocentowania kredytów na cele rolnicze (Dz. U. 95.19.92) wydanym na podstawie tej ustawy, czym doprowadził Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie i Agencję Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem znacznej wartości w wysokości 822 961,53 zł z tytułu dopłat bezpośrednich dla producentów zboża i dopłat do oprocentowania kredytu preferencyjnego dla przedsiębiorcy skupowego, czym działał na szkodę Skarbu Państwa reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego w Warszawie Oddział Terenowy w O. i Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie,

tj. popełnienia przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i na podstawie art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności;

II. W ramach zarzutu pkt II a/o uznał oskarżonego M. J. F. za winnego tego, że pomiędzy 28 października 1999 r., a 30 października 1999 r. w zamiarze, aby inne osoby dokonały czynu zabronionego w postaci oszustwa związanego z dopłatami bezpośrednimi dla producentów rolnych na szkodę Skarbu Państwa reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego w Warszawie Oddział Terenowy w O. w kwocie 216 000 zł, stanowiącej mienie znacznej wartości, ułatwił im jego popełnienie w ten sposób, że polecił swojemu podwładnemu magazynierowi E. O. podpisanie dowodów dostaw stwierdzających dostarczenie pszenicy przez W. K. i D. S. jako producentów rolnych do magazynu w S. w ramach skupu tego zboża prowadzonego przez przedsiębiorcę skupowego „I. C.” sp. z o.o. , podczas gdy w rzeczywistości ta spółka była producentem jako dzierżawca gospodarstw należących do W. K. i D. S., co stanowiło naruszenie warunków skupu w 1999 r. określonych przez Agencję Rynku Rolnego w Warszawie Oddział Terenowy w O. oraz umowy zawartej pomiędzy tą spółką i Agencją w dniu 2.09.1999 Nr ...,

tj. popełnienia przestępstwa z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i na podstawie art. 19 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. wymierzył mu karę roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności;

III. W ramach zarzutu pkt III a/o uznał oskarżonego E. O. za winnego tego, że pomiędzy 28 października 1999 r., a 30 października 1999 r. w zamiarze, aby inne osoby dokonały czynu zabronionego w postaci oszustwa związanego z dopłatami bezpośrednimi dla producentów rolnych na szkodę Skarbu Państwa reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego w Warszawie Oddział Terenowy w O. w kwocie 216 000 zł, stanowiącej mienie znacznej wartości, ułatwił im jego popełnienie w ten sposób, że wykonał polecenie swojego przełożonego M. J. F. poprzez podpisanie dowodów dostaw stwierdzających dostarczenie pszenicy przez W. K. i D. S. jako producentów rolnych do magazynu w S. w ramach skupu tego zboża prowadzonego przez przedsiębiorcę skupowego „I. C.” sp. z o.o., podczas gdy w rzeczywistości ta spółka była producentem jako dzierżawca gospodarstw należących do W. K. i D. S., co stanowiło naruszenie warunków skupu w 1999 r. określonych przez Agencję Rynku Rolnego w Warszawie Oddział Terenowy w O. oraz umowy zawartej pomiędzy tą spółką i Agencją w dniu 2.09.1999 Nr ...,

tj. popełnienia przestępstwa z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 19 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności;

IV. W ramach zarzutu pkt IV a/o uznał S. U. za winnego tego, że pomiędzy 26 października 1999 r., a 3 października 1999 r. w zamiarze, aby inne osoby dokonały czynu zabronionego w postaci oszustwa związanego z dopłatami bezpośrednimi dla producentów rolnych na szkodę Skarbu Państwa reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego w Warszawie Oddział Terenowy w O. w kwocie 57 690 zł ułatwił im jego popełnienie w ten sposób, że wykonał polecenie swojego ustalonego przełożonego poprzez podpisanie dowodów dostaw stwierdzających dostarczenie pszenicy przez M. S. jako producenta rolnego do magazynu w K. w ramach skupu zboża prowadzonego przez przedsiębiorcę skupowego „I. C.” sp. z o.o., podczas gdy w rzeczywistości ta spółka była producentem jako dzierżawca gospodarstwa należącego do M.S., co stanowiło naruszenie warunków skupu w 1999 r. określonych przez Agencję Rynku Rolnego w Warszawie Oddział Terenowy w O. oraz umowy zawartej pomiędzy tą spółką i Agencją w dniu 2.09.1999 r. Nr ...,

tj. popełnienia przestępstwa z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. i na podstawie art. 19 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. wymierzył mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności;

V. na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k., art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie orzeczonych wobec oskarżonych kary pozbawienia wolności Sąd warunkowo zawiesił na okres próby:

- 5 lat wobec oskarżonego J. N.;
- 4 lat wobec oskarżonego M. J. F.;
- 3 lat wobec oskarżonego E. O.;
- 2 lat wobec oskarżonego S. U.;

VI. na podstawie art. 45 § 1 k.k. orzekł wobec oskarżonych [...] obowiązek naprawienia szkody na rzecz Agencji Rynku Rolnego w Warszawie Oddział Terenowy w O. w ten sposób, że J. N. obowiązany jest zapłacić Agencji kwotę 321 252,30 zł, z tym, że w ramach tej kwoty J. N. jest obowiązany zapłacić Agencji kwotę 216 000 zł solidarnie z M. J. F. i E. O., a kwotę 57 690 zł obowiązany jest zapłacić solidarnie ze S. U.;

VII. na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązał oskarżonego J. N. do naprawienia szkody w części na rzecz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie poprzez zapłatę na jej rzecz kwoty 501 709,23 zł w terminie 3 lat od uprawomocnienia się wyroku (...).

Apelację od wyroku wnieśli obrońcy wszystkich oskarżonych.

W szczególności:

Obrońca J. N. zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

„ 1. Obrazę prawa procesowego mogącego mieć wpływ na treść wydanego wyroku, a to:

- art. 4 k.p.k. i art. 5 § 2 k.p.k. poprzez nieuwzględnienie wszystkich okoliczności sprawy, a szczególnie tych, które przemawiały na korzyść oskarżonego J. N.y oraz rozstrzygnięcie nieusuwalnych wątpliwości na niekorzyść oskarżonego,

- art. 7 k.p.k. poprzez przekroczenie swobodnej oceny dowodów,

- art. 92 k.p.k. poprzez wydanie orzeczenia jedynie w oparciu o część okoliczności ujawnionych w toku postępowania przy jednoczesnym zignorowaniu pozostałego materiału dowodowego,

- art. 424 k.p.k. poprzez sporządzenie uzasadnienia wyroku w sposób wadliwy, nie zawierający należytego rozważenia i prawidłowej oceny wszystkich dowodów zebranych w sprawie oraz zaniechanie wyjaśnienia wszystkich wątpliwości i sprzeczności występujących w sprawie,

- art. 167 k.p.k. w zw. z art. 4 k.p.k. poprzez nieprzeprowadzenie zawnioskowanego dowodu z przesłuchania świadków W. S. i A. M. na okoliczność wysokości szkody poniesionej przez ARR oraz rzekomego wyłudzenia dopłat dla producentów, które to dowody mogły mieć istotne, rozstrzygające znaczenie dla niniejszego postępowania,

2. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za jego podstawę, będący wynikiem naruszenia przepisów postępowania – art. 4 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 92 k.p.k. oraz art. 424 k.p.k., a polegający na przyjęciu, iż na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego można uznać, że oskarżony J. N. dopuścił się zarzucanego mu czynu, pomimo braku dowodów wskazujących na popełnienie przez oskarżonego zarzucanego mu czynu oraz nie wskazanie na czym to działanie oskarżonego miało polegać”.

II. Obrońca M. J. F. zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1.obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść wyroku, a w szczególności:

a) obrazę art. 5 § 2 k.p.k. – poprzez rozstrzygnięcie na niekorzyść oskarżonego M. F. wątpliwości do jego pozycji i roli jaką pełnił w spółce I. C. oraz wątpliwości czy miał on świadomość tego, iż jego działanie może prowadzić do wyłudzenia dopłat przez inne osoby,

b) obrazę art. 7 k.p.k.- poprzez błędną ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego

c) obrazę art. 4, 92,410 i 424 § 1 pkt 1 k.p.k., która miała wpływ na treść wyroku, a wynika z oparcia orzeczenia o winie oskarżonego M. F. tylko na dowodach obciążających i pominięcie dowodów korzystnych dla niego bez należytego uzasadnienia takiego stanowiska,

d) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, mający wpływ na jego treść, polegający na przyjęciu, że oskarżony M. F. w okresie od 28 października 1999 r. do 30 października 1999 r., działając z zamiarem, aby inne osoby dokonały oszustwa związanego z dopłatami bezpośrednimi dla producentów rolnych, ułatwił im jego popełnienie w ten sposób, że polecił swojemu podwładnemu, magazynierowi E. O. podpisanie dokumentów dostaw stwierdzających dostarczenie pszenicy przez W. K. i D. S. jako producentów rolnych do magazynu w S. – pomimo braku dostatecznych dowodów uzasadniających takie ustalenia”.

Obrońca E. O. zaskarżając wyrok zarzucił:

„1. a) naruszenie przepisu art. 7 k.p.k. poprzez wielokrotne przekroczenie przez Sąd I instancji przy ocenie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie zasady swobodnej oceny dowodów, poprzez dowolne uznanie poszczególnych jego składników, dotyczących określonych okoliczności za wiarygodne, przy jednoczesnym tendencyjnym i bezpodstawnym uznaniu innych okoliczności za niewiarygodne, co w konsekwencji doprowadziło do wysnucia przez Sąd I instancji generalnego wniosku, iż oskarżony jest sprawcą zarzucanych mu czynów – podczas gdy taki wniosek Sądu jest bezspornie nieuzasadniony, albowiem nie znajduje on właściwego potwierdzenia w całokształcie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie,

b. naruszenie przepisu art. 92 k.p.k., przepisu art. 410 k.p.k., art. 7 k.p.k. i art. 5 § 2 k.p.k. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów i rozstrzygnięcie nie

dających się usunąć wątpliwości na niekorzyść oskarżonego, co nastąpiło poprzez powołanie przez Sąd I instancji jako podstaw wyrokowania okoliczności nie wynikających bezpośrednio z materiału dowodowego, lecz będących jedynie wyrazem przyjętej hipotezy podczas procesu wnioskowania,

2. błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na :

a) uznaniu, że oskarżony O. miał pełne rozeznanie co do treści i przeznaczenia przedłożonych mu do podpisania przez służbowo przełożonego dokumentów potwierdzających dostawę zboża,

b) uznaniu, że oskarżony O. działał z zamiarem ułatwienia innym osobom popełnienia czynu zabronionego w postaci oszustwa związanego z dopłatami bezpośrednimi dla producentów rolnych na szkodę Skarbu Państwa”.

Obrońca S. U. zaskarżając wyrok zarzucił

„obrazę przepisów postępowania, a mianowicie:

art. 4,7, k.p.k. i art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k. poprzez dokonanie dowolnej, wybiórczej oceny zebranego materiału dowodowego i ukształtowanie przekonania Sądu z naruszeniem zasad logiki, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, co doprowadziło do:

a) błędnego ustalenia, że oskarżony poprzez podpisanie w dniach pomiędzy 26 października - 31 października 1999 r. dowodów dostaw stwierdzających dostarczenie pszenicy przez M. S. jako producenta rolnego do magazynu w K. w ramach skupu tego zboża przez I. C. sp. z o. o., podczas gdy ta spółka była producentem jako dzierżawca gospodarstwa należącego do M. S. co stanowiło naruszenie warunków skupu w 1999 r. wynikających z umowy zawartej pomiędzy spółką I. C. sp. z o.o., a ARR w O. z dnia 2 września 99 nr ... i był świadomy tego, że udziela pomocy (w zamiarze ewentualnym) innym osobom w dokonaniu oszustwa związanego z dopłatami bezpośrednimi dla producentów rolnych na szkodę ARR w O.,

b) oddalenie wniosku dowodowego o przesłuchanie w charakterze świadka W. S. oraz A. M. przedstawicieli, w O. na okoliczność, czy w trakcie trwającego w roku 1999 skupu zboża od I.C. sp. z o .o. badali zgodność dostaw zboża z treścią umowy nr ... zawartej w dniu 2 września 1999 r. oraz umowy zawartej między M. S., a I. C. sp. z o.o. w dniu 1 stycznia 1999 r., skoro otrzymali dowody dostaw zboża dostarczonego przez M. S. z października 1999 r.,

c) obrazę art. 424 § 1 pkt 2 k.p.k. poprzez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku odnośnie przypisania oskarżonemu działania w ramach art. 18 § 3 k.k.,

d) obrazę art. 442 § 3 k.p.k. poprzez pominięcie zapatrywań prawnych i wskazań Sądu Apelacyjnego wynikających z uzasadnienia wyroku z dnia 27 lipca 2011 r. co do konieczności analizy motywów działania oskarżonego (s.14,16 i 17) w aspekcie świadomości osk. U. czy dokumenty dostawy zbóż jakie podpisał mają być wykorzystane w celu uzyskania nienależnych dopłat w sposób sprzeczny z zasadami skupu wynikającymi z umowy z dnia 2 września 1999 r. zawartej pomiędzy ARR a I. C. sp. z o.o., co łącznie mogło mieć wpływ na treść orzeczenia”.

W konkluzji wniesionych środków odwoławczych ich autorzy wnosili o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonych od zarzucanych im czynów ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 6 czerwca 2012 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oskarżonych J. N., M. J. F., E. O. i S. U. uniewinnił od przypisanych im czynów; a kosztami procesu w sprawie obciążył Skarb Państwa.

Sąd odwoławczy uzasadniając swoje stanowisko na wstępie zauważył, że podstawą uniewinnienia wszystkich oskarżonych od zarzucanych im czynów nie były poczynione przez niego „nowe” ustalenia faktyczne, lecz odmienna ocena dwóch: zasadniczych elementów decydujących o odpowiedzialności karnej oskarżonych, a to:

1. „charakteru umowy zawartej 1 stycznia 1999 r. w W. pomiędzy zleceniobiorcą, tj. I. C. sp. z o. o. (zwanego dalej I.C.), z zlecającymi tj. M. N., D. S. i innymi wskazanymi w umowie,
2. możliwości objęcia przez oskarżonych swoją świadomością realizacji strony przedmiotowej i godzenie się na tę realizację (zamiar ewentualny)”.

Sąd odwoławczy odnosząc się do tych kwestii na s. 14 – 18 uzasadnienia wywiódł, że:

- zawarta umowa była umową nienazwaną o świadczeniu usług, do której odpowiednie zastosowanie mają przepisy art. 750 k.c., a nie umową dzierżawy (art. 693 § 1 k.c.) jak przyjął to Sąd pierwszej instancji (s.32 uzasadnienia), albowiem zleceniobiorca oraz zlecający (m.in. M. N., D. S.) zobowiązali się w tej umowie do podzielenia się zyskami po połowie co jednoznacznie wskazuje na to, że *de facto* umowa ta była umową zlecenia (art. 734 § 1 k.c.) na dokonanie

czynności faktycznych (prowadzenie gospodarstwa rolnego, uprawy ziemi, świadczenia usług i.t.p.),

- dla przypisania wszystkim oskarżonym winy należało udowodnić im, że nie tylko działali w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, ale również wiedzieli na czym polega mechanizm przestępstwa wyłudzenia nienależnych dopłat, w tym znajomość przez nich zapisów oraz celu umowy z dnia 1 stycznia 1999 r. Jeżeli chodzi o tą ostatnią okoliczność, to Sąd odwoławczy zauważył, że dla wszystkich oskarżonych „mogło być to trudne”, skoro zważy się, że zapisy tej umowy odmiennie były oceniane w toku procesu przez podmioty fachowe (s. 17 uzasadnienia).

Sąd odwoławczy odnosząc się do tej problematyki wywiódł, że te kwestie nie były objęte świadomością wszystkich oskarżonych, w szczególności jeśli zważy się na trzeciorzędną pozycję w spółce M. J. F., E. O. i S. U. Sąd odwoławczy zaakcentował na koniec swoich rozważań, że poza domniemaniami nie ma dowodów na to, że wszyscy oskarżeni znali treść umów oraz ich prawne konsekwencje.

Kasację od prawomocnego wyroku Sądu odwoławczego w odniesieniu do wszystkich czterech oskarżonych tj. J. N., M. J. F., E.O. i S. U. — na ich niekorzyść w całości wniósł Prokurator Apelacyjny.

Na zasadzie art. 523 § 1 i 3 k.p.k. temu zarzucił:

„rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, tj. art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. oraz art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. polegające na tym, iż Sąd Apelacyjny dokonując zmiany wyroku Sądu I instancji nie wskazał w należyty sposób przesłanek zajętego stanowiska, w szczególności nie odniósł się do wszystkich ujawnionych oraz mających znaczenie w sprawie okoliczności, w oparciu o które został ustalony rzeczywisty cel, charakter i treść umowy z dnia 1 stycznia 1999 r. zawartej pomiędzy I. C. spółka z o.o. a osobami fizycznymi, a także w sposób sprzeczny z zasadami wiedzy i doświadczenia życiowego uznał, że Sąd I instancji nie udowodnił, aby wszystkie istotne znamiona przestępstwa oszustwa objęte były świadomością każdego z czterech oskarżonych, błędnie przyjmując, że niezbędne jest wykazanie dla stwierdzenia odpowiedzialności karnej każdego z oskarżonych znajomości wymienionej wyżej umowy oraz umowy z dnia 2 września 1999 r. zawartej między I. C., a Agencją Rynku Rolnego przy

jednoczesnym pominięciu przez sąd odwoławczy wynikających z tej umowy okoliczności wykluczających „dzierżawców” z możliwości skupowania zboża z dopłatami, co skutkowało niezasadnym uniewinnieniem oskarżonych od popełnienia przypisanych im przez Sąd I instancji przestępstw”.

Prokurator na podstawie art. 537 § 1 i 2 k.p.k. wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Skarżący w uzasadnieniu kasacji zważywszy na rodzaj orzeczenia Sądu odwoławczego i odwołując się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2011 r. III KK 29/11 Lex nr 1044029 na wstępie poczynił generalną uwagę, że Sąd Apelacyjny przeprowadzając kontrolę zaskarżonego wyroku zaniechał przeprowadzenia szczegółowej analizy zebranego materiału dowodowego i de facto w uzasadnieniu orzeczenia nie wykazał uchybień zaskarżonego wyroku, które by uzasadniały jego zmianę i uniewinnienie wszystkich oskarżonych od zarzucanych im czynów. Autor kasacji odwołując się do ustaleń i ocen zawartych w wyroku Sądu pierwszej instancji na poparcie swojego stanowiska procesowego podniósł że:

- okoliczności użytkowania gospodarstw rolnych: W. K., D. S., M. S. przez Spółkę I. C. w sposób jednoznaczny wskazywały na to, że w dniu 1 stycznia 1999 r. strony zawarły umowę dzierżawy (m.in. gdzie był zapis o prawie pierwokupu gruntów rolnych) i wbrew ustaleniom tej umowy wyżej wymieniona spółka była podmiotem jednocześnie produkującym zboże i je skupującym, a J. N. wiedział, że z tego powodu spółce nie należą się określone kwoty dopłat z tytułu preferencyjnego skupu zboża dla Agencji Rynku Rolnego,
- zaniechanie całościowej oceny zeznań świadków [...], co do okoliczności zapisów tejże umowy oraz jej zakresu oraz okoliczności celowego wprowadzenia w błąd Agencji Rynku Rolnego i wyłudzenia nienależnych dopłat a także zaniechanie przez Sąd odwoławczy oceny tejże umowy przez pryzmat art. 83 k.c. jako umowy pozornej, podczas gdy w rzeczywistości strony zawarły umowę dzierżawy,
- poczynione ustalenia faktyczne przez Sąd pierwszej instancji w odniesieniu do roli oskarżonego J. N. (był osobą uprawnioną do dysponowania rachunkiem spółki prowadzonej przez Bank Regionalny w O.) w odniesieniu do M. J. F., E. O. i S. U. wskazują, że osoby te winny ponieść odpowiedzialność karną na podstawie art. 286 § 1 k.k. oraz na podstawie art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k.

W odpowiedzi na kasację obrońca S. U. wniósł o jej oddalenie jako niezasadnej.

Sąd Najwyższy rozważył.

Kasacja jest zasadna.

Sąd Najwyższy zgodnie z treścią art. 536 k.p.k. rozpoznaje kasację w granicach podniesionych zarzutów, a w zakresie szerszym tylko w wypadkach określonych w ustawie. Kasacja Prokuratora wniesiona na niekorzyść zarzucająca określone uchybienia zaskarżonemu wyrokowi podlegała również ocenie przez pryzmat art. 434 § 1 k.p.k. mającego odpowiednie zastosowanie w postępowaniu kasacyjnym (art. 518 k.p.k.). Skarżący podniósł określone zarzuty obrazy prawa procesowego skierowane *de facto* przeciwko uzasadnieniu Sądu odwoławczego.

Sąd Apelacyjny rozpoznając wniesione apelacje obrońców wszystkich oskarżonych przy ich ocenie zgodnie z przepisem art. 433 § 2 k.p.k. powinien rozważyć wszystkie zarzuty oraz wnioski zawarte we wniesionych środkach odwoławczych, chyba, że zachodziły uwarunkowania procesowe, o których mowa w art. 436 k.p.k. W niniejszej sprawie taki przypadek nie zachodził. Sąd odwoławczy dokonując zmiany zaskarżonego wyroku i uniewinniając wszystkich oskarżonych od zarzucanych im czynów w uzasadnieniu swojego orzeczenia nie odniósł się *in extenso* do zarzutów podniesionych w apelacjach obrońców. W swoich rozważaniach wyrokowych skoncentrował się na dwóch elementach decydujących o winie oskarżonych tj. ocenie umowy zawartej przez strony w dniu 1 stycznia 1999 r. oraz wiedzy oskarżonych co do treści umów i ich konsekwencji prawnych jako podstawy odpowiedzialności karnej za przestępstwa oszustwa oraz jego ułatwienie (pomocnictwo). Przypomnieć należało, że ukształtowana w art. 7 k.p.k. zasada swobodnej oceny dowodów jest realizowana li tylko wtedy, gdy przekonanie sądu o wiarygodności jednych dowodów i niewiarygodności innych dowodów jest poprzedzone ujawnieniem w toku rozprawy całokształtu okoliczności, stanowi wynik rozważenia wszystkich okoliczności przemawiających zarówno na korzyść jak i na niekorzyść oskarżonego, wreszcie jest wyczerpująco i logicznie z uwzględnieniem wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego przedstawione w uzasadnieniu orzeczenia (por. wyrok SN z dnia 9 listopada 1990 r., WRN 149/90, OSNKW 1991, z.7-9, poz. 41). Obowiązek ten nabiera szczególnego znaczenia w sytuacji, kiedy Sąd odwoławczy zmieniając zaskarżone orzeczenie i uwalniając oskarżonych od odpowiedzialności karnej dokonuje odmiennej oceny zebranego

materiału dowodowego. Stosownie do treści art. 424 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. oraz art. 457 § 3 k.p.k. uzasadnienie Sądu odwoławczego w tej kwestii powinno w sposób jasny i jednoznaczny wskazywać, jakim dowodom Sąd odwoławczy dał wiarę, a którym nie i swoje stanowisko w tym względzie powinien w sposób wszechstronny uzasadnić. W niniejszej sprawie nie przesądzając na obecnym etapie o winie oskarżonych należało zauważyć, że Sąd odwoławczy nie tylko, że nie dokonał całościowej oceny materiału dowodowego, ale również swoje wywody wyrokowe ograniczył li tylko do tych dwóch elementów jego zdaniem przesądzającym o winie oskarżonych, co w ocenie Sądu Najwyższego jest daleko idącym uproszczeniem jak na tą materię sprawy. Sąd Okręgowy w O. po raz kolejny rozpoznając niniejszą sprawę poczynił m.in. ustalenie, że w dniu 1 stycznia 1999 r. została zawarta umowa pomiędzy I. C. Sp. z o.o. zwana w tej umowie zleceniobiorcą, a osobami fizycznymi zwanymi łącznie zlecającymi. Zapisy oraz uwarunkowania tejże umowy obowiązujące strony zostały szczegółowo przedstawione na s. 1-4 uzasadnienia. W ocenie Sądu Okręgowego przedstawionej na s.32-33 uzasadnienia była to *de facto* umowa dzierżawy, a nie zlecenia. Tym samym nie należały się spółce I. C. jako dzierżawcy gruntów rolnych dopłaty z tytułu skupu zboża od producentów. Jakkolwiek Sąd Okręgowy zauważył że zagadnienie oceny tejże umowy jest kluczowym dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy i podobnie uczynił to Sąd odwoławczy, to podnieść należało, że Sąd Okręgowy kwestię tę w sposób znacznie szerszy powiązał z uwarunkowaniami skupu zboża przez Agencję Rynku Rolnego w 1999 r. (przedsiębiorca nie mógł skupować zboża wyprodukowanego w gospodarstwie stanowiącym jego własność bądź w gospodarstwie, którego był współwłaścicielem, dzierżawcą, użytkownikiem - s.34-35 uzasadnienia). Sąd Okręgowy dokonał też oceny pozostałych w sprawie dowodów, w tym zeznań świadków oraz dowodów z dokumentów. Sąd odwoławczy natomiast, co podniesiono już wyżej, swoje wywody ograniczył li tylko do dwóch kwestii związanych z winą oskarżonych oraz oceną zeznań jednego ze świadków, przy czym dokonana ocena umowy dzierżawy nastąpiła w całkowitym oderwaniu od istoty przypisanego oskarżonym przez Sąd Okręgowy przestępstwa oszustwa oraz jego pomocnictwa. W ocenie Sądu Najwyższego dokonana przez Sąd odwoławczy kontrola zaskarżonego wyroku jest niepełna, albowiem sąd ten nie odniósł się do pozostałego materiału dowodowego, w tym do zeznań określonych świadków, o których mowa w uzasadnieniu kasacji. Poza ocenami Sądu odwoławczego

pozostała również sfera postępowania oskarżonych, w postaci zatajenia m.in. przez J. N. przed przedstawicielami ARR zapisów umowy z dnia 1 stycznia 1999 r. i wiedzy oskarżonych o okolicznościach skupu zboża, znaczenia umowy z dnia 2 września 1999 r., z której wynikało w sposób jednoznaczny, że spółka I. C. jako przedsiębiorca nie mogła skupować zboża z gospodarstw rolnych których była właścicielem, dzierżawcą lub użytkownikiem oraz okoliczności wynikające z zeznań świadków A. R., R. P. oraz J. S. Jakkolwiek Sąd odwoławczy zajął określone stanowisko co do rodzaju tej umowy, to jednakże nie uwzględni ono okoliczności, że z umowy tej wynikało, że spółce I. C. przysługiwało faktyczne a nie hipotetyczne prawo pierwokupu użytkowanych przez nią gruntów rolnych. Sąd odwoławczy dalej zauważa, że strony umowy nie zobowiązały się płacić czynszu, tymczasem z materiału dowodowego, który nie został poddany ocenie przez Sąd odwoławczy (zeznania świadków M. S., D. S., M. K.) wynika, że wyżej wymieniona spółka prowadziła w ich imieniu działalność rolniczą na ich gruntach, pobierając plony i pożytki naturalne. Kwoty należne ze sprzedaży plonów i pożytków wpłacane były na specjalnie utworzone przez „zlecających” konto bankowe, do którego zleceniobiorca (spółka) miała nieograniczone pełnomocnictwo, a które nie mogło być cofnięte przez cały okres trwania umowy (10 lat). Odnośnie wyводу Sądu odwoławczego co do rodzaju tej umowy w szczególności nieuiszczenia przez strony tej umowy czynszu to wskazać należało, że przepis art. 693 § 1 k.c. stanowi, że umowa dzierżawy jest umową odpłatną wzajemną. Funkcją dzierżawy jest czerpanie pożytków z cudzej rzeczy. Świadczeniom wydzierżawiającego odpowiadają świadczenia dzierżawcy w postaci czynszu. Z kolei przepis § 2 art. 693 k.c. ustala możliwość czynszu w świadczeniach innego rodzaju niż świadczenie pieniężne bądź oznaczenie tego czynszu jako ułamkowej części pożytków (por. wyrok SN z dnia 8 maja 2001r. IV CKN 357/00). Pożytki o których mowa w art. 207 k.c. to nic innego jak pożytki naturalne (art. 53 § 1 k.c.) jak również dochody z rzeczy na podstawie nawiązanego z osobami trzecimi stosunku prawnego. Zauważyć też należało, że Sąd Okręgowy poczynił m.in. ustalenie, że funkcję czynszu pełnił zapis w umowie, że spółka zobowiązała się do zapłaty na rzecz zlecających połowę uzyskanych dochodów. Tak więc w ocenie Sądu Najwyższego wywody Sądu odwoławczego w tej mierze są nie tylko przedwczesne, ale również i dowolne, nierespektujące wymogów art. 7 k.p.k. Również w sposób dowolny, z rażącym naruszeniem przepisów prawa procesowego, a to art. 7 k.p.k. i

art. 457 § 3 k.p.k. została oceniona również kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonych (s. 17-18). Przypisano im dokonanie przestępstwa oszustwa oraz jego ułatwienie kwalifikowane z art. 286 § 1 k.k. oraz z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k., którego istotą było to, że w trakcie skupu zboża posługiwano się dowodami dostaw, które poświadczały nieprawdę co do wagi, okresu dostaw od określonych producentów „i te okoliczności miały podstawowe znaczenie dla uzyskania dopłat, gdyż w przypadku skupu interwencyjnego nie chodziło o to by skupić obojętnie jaką pszenicę od obojętnie kogo i pochodzącą z obojętnie z jakich żniw” (s.36 uzasadnienia Sądu Okręgowego). Przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. jako charakteryzujące się celem w postaci osiągnięcia korzyści majątkowej należy do tzw. przestępstw kierunkowych i może być popełnione tylko z zamiarem bezpośrednim. Natomiast w przypadku formy zjawiskowej pomocnictwa do tego przestępstwa sprawca może działać również z zamiarem ewentualnym. Skarżący trafnie podniósł, że oskarżony J. N. był doskonale zorientowany w mechanizmie skupu zboża, w szczególności wiedział o tym, że spółce I. C. oraz wyżej wymienionym osobom, nie należały się dopłaty ze skupu zboża, a zawarta umowa miała na celu obejście zapisu uniemożliwiającego uzyskanie dopłat, jako zaufany Prezesa spółki prowadził negocjacje z bankiem i Agencją Rynku Rolnego w zakresie dostaw i skupu zboża, dysponował kontem i w nieograniczony sposób obracał gotówką zgromadzoną na tym koncie. Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy zasadnie mogą wskazywać, że wszyscy oskarżeni mieli świadomość, że spółka I. C. w sposób sprzeczny z zapisami umów skupowała zboże i w tym celu działali i pomagali innym osobom w dokonaniu przestępstwa oszustwa na szkodę Skarbu Państwa *in concreto* reprezentowanego przez Agencję Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. i Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji w Warszawie. W podsumowaniu wywodów Sąd Najwyższy stwierdza, że zaskarżony wyrok zapadł z rażącym mającym istotny wpływ na treść orzeczenia naruszeniem przepisów prawa karnego procesowego (art. 7 k.p.k. art. 424 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. art. 410 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k.). W związku z tym na podstawie art. 537 § 1 i 2 k.p.k. należało zaskarżony wyrok uchylić i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu. W dalszym postępowaniu Sąd ten powinien mieć na uwadze wskazania Sądu Najwyższego w zakresie oceny materiału dowodowego jak również właściwego sporządzenia uzasadnienia orzeczenia (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

